

Számvetés és kiútkeresés

mikor ezeket a sorokat írom, szórakozásra, felejtésre készül a világ, hiszen szilveszter napja van. A szellemi számvetés keveseknek jut eszébe, miközben a nemzet hajója egyre inkább süllyed, többen halnak, mint születnek, a közélet, a gazdaság lejtmenetben zuhan. Az a baj, hogy sokaknak egész évben szilveszter van, kereskedelmi tévék mákonyain bódítják magukat, és így eljutnak a legyőzhetetlen tudatlanság állapotába. Eszembe juttatja az ókori időket, amikor Karthágót ostromolták a vandálok, a nép mit sem törődött vele. Szent Ágoston megállapította: „a nép meghal, de cirkuszt kíván”. Rövid, madártávlatú visszatekintésem nem erre az évre szól csupán, hanem a kommunizmus összeomlása utáni időre, sőt, azon túlra is visszanyúl.

A „rendszerátalakítás” tájképén szívesen idéztem Jézus mondását: „Bizony mondom nektek, hogy sok próféta és király akarta látni, amit ti láttok, és nem látta, hallani, amit ti hallotok, és nem hallotta” (Lk 10,24). Ujjongtunk a többpártrendszer megalakulása, az oroszok kivonulása és a szabadságjogok visszanyerése miatt. Három év múltán már ezt írtam a naplómbe: „A népek mindig kiábrándulnak az ideáikból, de sohasem tanulnak belőle.” Az eszmék hamar kifakultak, a naiv eufóriát csalódás, depresszió, közöny és kétségbeesés követte.

A sokat emlegetett morális válság a vezetőktől és az intellektuelektől indul ki. Julien Benda *Az írástudók árulása* című könyve a múlt század húszas éveiben nagy visszhangra talált, Babits kongeniális bevezetőt írt hozzá. Az írástudók árulása azóta csak folytatódik. Korábban a szellemi emberek még rámutattak a Csillagra, még ha ők nem is mentek utána. Ma nem valamilyen csillagra, hanem fekete lyukakra mutatnak, amikor a jóra azt mondják, hogy rossz, a rosszra pedig, hogy jó.

Az elhíresült öszödi hazugságból így lett „retorikai csúcsteljesítmény” és igazságbeszéd. Az ország gazdasági csődjéből eredményes konvergenciaprogram, az egészségügy kiárusítása pedig versengés a betegek kegyeiért. A megszüntetett iskolákból ésszerűsített összevonás a minőségi oktatás érdekében. Az imperialista háborúban való részvétel a terrorizmus elleni küzdelem okán hazánk védelme. És sorolhatnánk tovább.

Az okok egészen messzire, az újkori hitehagyás idejére nyúlnak vissza. Néhány éve Umberto Eco és Carlo Maria Martini akkori milánói érsek nyílt levélváltásban cserélt eszmét a közéletéről és az erkölcséről. Umberto Eco azt ajánlotta, hogy az erkölcs ne csak az interperszonális kapcsolatokat szabályozza, hanem foglalja magába a bibliai kinyilatkoztatás alapján álló etikát, hogy így sikerüljön orvosolni az emberiség gondjait. Martini bíboros megkérdezte: de elegendő-e az etika ön-

magában. Kiúttalan próbálkozás önmagára alapozni az etikát anélkül, hogy egy globális horizontra, azaz az igazság témájára utalnánk, vagy azzal kapcsolnánk össze. Az etika kérdése az abszolút igazsághoz, az Istenhez vezet el. E nélkül semmit sem lehet megalapozni, és mindent meg lehet kérdőjelezni.

Nem véletlen, hogy a kommunista eszmeiség több évtizedes regnálása alatt nem tudott letenni az asztalra egy igazi morális könyvet. Lukács György szerette volna ezt megalkotni, de csak az esztétikáig jutott el. Itt van a bajok oka: az értelmiség a transzcendens igazság talaja nélkül szilárd kapaszkodókat nem tud adni az emberek számára. Martini bíboros azt is megkérdezte: miben hisz az, aki nem hisz? És hozzátette: legalább az életben hinnie kell. Azt tapasztaljuk, hogy a mai ember az életben sem hisz. Az élet elleni támadások háborújában hagytuk magunk mögött az utóbbi ötven esztendő. Történészek szerint a honfoglalástól napjainkig mindenféle háborúban – amit külső ellenséggel és belső harcokban vívtunk – mintegy ötmillió ember esett el az ezer-száz év alatt. A legutóbbi fél évszázad abortuszainak száma Magyarországon meghaladja a több mint hatmilliót. Ebből látszik, hogy az emberi életet nem értékeljük. Márton Áron Erdély nagy püspöke mondotta annak idején: nem a Trianonban veszett el Erdély, hanem a magyar családok veszítették el a románokkal szemben, mert nem vállalták a gyermekeket. Az élet elleni vétségek esetén még azt a kérdést is feltehetjük: ha legálisan el lehet pusztítani a magzatokat, hol kezdődik a bűnözés?

Mi lehet ma az értelmiségi ember feladata ilyen helyzetekben? Magasan képzett legyen, hivatásszerűen és rendszeresen vegyen részt a társadalom irányításában, szervezésében. A korábbi társadalmak által felhalmozott szellemi értékeket – a keresztény értékeket is – közvetítse, önálló alkotó tevékenységet fejtsen ki, és így hozzon létre értékeket. Erre a feladatra csak nagyon kevesek képesek Magyarországon. A magasan képzettségnek hiányát tapasztaljuk: az iskolák devalválódnak, jól mutatják ezt a visszatérő érettségibotrányok, az egyetemeken a diplomahamisítás, a mások helyetti bérvizsgázás mindennapossá vált. A főiskolák, egyetemek rektorainak fizetését lényegesen felemelték, hogy megszűnjenek lelkiismereti gátlásaik a szavazás alkalmával, amikor az oktatást fizetőssé tették.

A közelmúltban két egyetem kollégiumába is meghívást kaptam egy-egy előadás megtartására, és utána való beszélgetésre. Világossá vált számomra, hogy az amerikai stílus itt is egyre inkább teret nyer. A campus a multinacionális cégek és a politikai hatalom számára tevékenykedő laboratóriummá válik, a hallgatók nemcsak az előadókat nem értik sok esetben, hanem egymást sem. Életvitelükben a posztmodern szemlélet valósul meg, amelyen én azt értem, hogy ha már kimúltak a nagy ideológiák, amelyet követni lehetett, keressük meg a mindennapi élet fiziológiai örömeit. Ilyen szellemi látóhatáron belül nincs elköteleződés a köz és a nemzet javára, hiszen sokan eleve úgy készülnek, hogy adandó alkalommal külföldön kamatoztatják az itt megszerzett tudást. Az oktatógárda nem mutat példát, a közvetített tudás sokszor információhalmaz. Az igazi változás mindig belülről jöhet. A Biblia szavával, a megtéréssel, a metanoiával az értelem, az érzelem, az akarat jó útra terelésével. Abban látom a kiutat, ha a spirituális változás transzcendentális indíttatású lesz, és a kevés megmaradt igaz só és kovász módjára hat a többiekre.